

PM 2017: RI (Dnr 110-1830/2016)

Ett starkt straffrättsligt skydd mot människohandel och annat utnyttjande av utsatta personer (SOU 2016:70)

Remiss från Justitiedepartementet

Remisstid den 9 mars 2017

Borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.

1. Som svar på remissen ”Ett starkt straffrättsligt skydd mot människohandel och annat utnyttjande av utsatta personer (SOU 2016:70)” hänvisas till vad som sägs i promemorian.
2. Paragrafen justeras omedelbart.

Föredragande borgarrådet Karin Wanngård anför följande.

Ärendet

Justitiedepartementet har remitterat slutbetänkandet Ett starkt straffrättsligt skydd mot människohandel och annat utnyttjande av utsatta personer (SOU 2016:70) till Stockholms stad för yttrande.

Regeringen beslutade år 2014 att tillsätta en särskild utredare med uppdrag att undersöka om det finns behov av åtgärder i syfte att säkerställa ett starkt straffrättsligt skydd mot människohandel, köp av sexuell tjänst och köp av sexuell handling av barn.

Uppdraget utökades till att även analysera och ta ställning till om brottet köp av sexuell tjänst ska undantas från kravet på dubbel straffbarhet, en översyn av straffskalorna för människohandel och koppleri. Vidare till att utreda om det finns behov av att förändra det straffrättsliga skyddet mot dels tvångsarbete eller exploatering för annan verksamhet i en situation som innebär nödläge för den utsatte, dels otillbörligt ekonomiskt utnyttjande av personer som befinner sig i en utsatt situation. I samtliga direktiv har även ingått att vid behov lämna förslag till författningsförändringar.

Utredningen, som antagit namnet 2014 års människohandelsutredning (Ju 2014:22), har tidigare i år i delbetänkandet Ett starkt straffrättsligt skydd mot köp av sexuell tjänst och utnyttjande av barn genom köp av sexuell handling m.m. (SOU 2016:42) redovisat de delar som avser att utvärdera vilket genomslag 2011 års skärpning av straffet för köp av sexuell tjänst har fått, att se över straffskalan för köp av sexuell handling av barn och att utvärdera tillämpningen av oaksamhetskravet (i 6 kap 13§ brottsbalken) samt att analysera och ta ställning till om brottet köp av sexuell tjänst ska undantas från kravet på dubbel straffbarhet.

Utredningen överlämnar nu slutbetänkandet Ett starkt straffrättsligt skydd mot människohandel och annat utnyttjande av utsatta personer (SOU 2016:70).

Remissen finns att läsa i sin helhet på [regeringens hemsida](#).

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret.

Stadsledningskontoret ställer sig positiv till utredningens förslag om ett starkt straffrättsligt skydd mot köp av sexuell tjänst och köp av sexuell handling av barn, samt stödjer bedömningen att påföljderna är proportionerliga i förhållande till brottets allvar och har därför inte någon invändning mot utredningens förslag.

Mina synpunkter

Jag välkomnar slutbetänkandet från 2014 års människohandelsutredning. Ändringarna i lagstiftning kan förhoppningsvis innebära att fler polisanmälningar leder till åtal och fällande domar.

Det är bra att betänkandet föreslår förändringar i bestämmelsen om människohandel med syfte att förstärka det straffrättsliga skyddet. Dagens bestämmelse har luckor vilket leder till att någon som använder ett otillbörligt medel för att utnyttja en annan person för till exempel sexuella ändamål, tvångsarbete eller brottslig verksamhet kan komma undan. Det är inte acceptabelt.

Jag ser positivt på att man föreslår att barnskyddsperspektivet ska stärkas. Det ligger i linje med synpunkterna som Stockholms stad skickade till delbetänkandet ”Ett starkt straffrättsligt skydd mot köp av sexuell tjänst och utnyttjande av barn genom köp av sexuell handling, m.m. (SOU 2016:42)”. I remissvaret såg vi positivt på förslagen som presenterades om att påföljderna för utnyttjande av barn genom köp av sexuella handlingar skulle skärpas och att böter skulle tas bort i straffskalan. I övrigt hänvisar jag till vad som anförts i stadsledningskontorets tjänsteutlåtande.

Jag föreslår att borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.

1. Som svar på remissen ”Ett starkt straffrättsligt skydd mot människohandel och annat utnyttjande av utsatta personer (SOU 2016:70)” hänvisas till vad som sägs i promemorian.
2. Paragrafen justeras omedelbart.

Stockholm den 15 februari 2017

KARIN WANNGÅRD

Bilaga

Remissen – en sammanfattning

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Remissammanställning

Ärendet

Utredningens bedömningar och förslag

Människohandel

Bestämmelsen om människohandel bör ändras för att tillämpas på ett mer ändamålsenligt sätt

Utredning har utvärderat hur starkt det straffrättsliga skyddet mot människohandel är, med särskilt fokus på åtgärder som kan leda till att fler fall av människohandel leder till åtal och fällande domar. Statistiken för polisanmälningar, åtal och fällande domar som rör människohandel visar att antalet fällande domar inte bara är litet till antalet utan även allt för litet för att spegla verkligheten för denna typ av brottslighet i Sverige. Det är, trots åtgärder från regeringen och myndigheter, för få anmälningar som leder till åtal och fällande domar.

För att tillämpningen av bestämmelsen ska bli mer ändamålsenlig föreslås följande ändringar i bestämmelserna om människohandel:

- Det bör klargöras att redan själva användandet av ett av de i bestämmelsen angivna otillbörliga medlen (bl.a. olaga tvång, vilseledande eller utnyttjande av någons utsatta belägenhet) är tillräckligt i sig för att handlingen (bl.a. rekrytering, transport, inhysande eller mottagande) ska anses vara olaglig. Något krav på maktförhållande mellan gärningsmannen och brottsoffret ska inte ställas vid tillämpningen av bestämmelsen.
- Straffansvar bör inträda redan om gärningsmannen haft likgiltighetsuppsåt till exploateringen. Därigenom utvidgas det straffbara området till att omfatta alla uppsåtsformer, t.ex. om gärningsmannen inser att det finns stor risk för framtida exploatering av offret och hen förhåller sig likgiltig för denna risk.
- Barnskyddsperspektivet bör stärkas ytterligare i de fall där människohandel sker med barn. Idag gäller att om brottsoffret är under arton år så är det straffbart om gärningsmannen framkallat t.ex. rekrytering, transport, inhysande eller mottagande med offret genom t.ex. olaga tvång, vilseledande eller utnyttjande av någons utsatthet.

För att denna regel ska vara tillämplig krävs dock att gärningsmannen insett offrets ålder. Utredningen föreslår därför att regeln också ska tillämpas om gärningsmannen inte insett åldern, men varit oaktsam i förhållande till att den andra personen inte hade uppnått den ålder.

De brottsbekämpande myndigheternas hantering av människohandelsärenden bör bedrivas på ett effektivt och adekvat sätt

En förutsättning för att ärenden om människohandel ska kunna leda till åtal och fällande dom, är att de brottsbekämpande myndigheternas arbete bedrivs på ett effektivt och adekvat sätt. Utredningen lyfter särskilda några åtgärder riktade mot Polis- och Åklagarmyndigheten, de brottsbekämpande myndigheterna, för att fler åtal och fler fällande domar ska kunna meddelas:

- Säkerställ att Polis- och Åklagarmyndigheten har tillräckliga resurser för myndigheternas arbete mot människohandel och att regelbundna kompetensutvecklande åtgärder sker.
- Att särskilda grupper inom polisen i samtliga regioner är specialiserade på människohandel och därtill relaterad brottslighet och att särskilda åklagare inom Åklagarmyndigheten hanterar alla former av människohandel och därtill relaterad brottslighet.
- Bedrivande av löpande arbete med identifiering av potentiella offer, bl.a. genom samverkan med andra myndigheter och aktörer, säkerställa att offer för människohandel ges ett utökat stöd och skydd för att främja deras medverkan i en rättsprocess och återetablering i samhället samt säkerställa att utredningar om människohandel har ett starkt fokus på s.k. stödbevisning.

Det straffrättsliga skyddet mot utnyttjande av utsatta personer i andra fall än vid människohandel

En straffbestämmelse om utnyttjande av annans nödläge bör införas

Bestämmelsen om människohandel innebär ett visst skydd mot exploatering av utsatta personer men täcker inte alla fall, vilket utredningen slagit fast, t.ex. om gärningsmannen inte har rekryterat, transporterat, inhyst eller mottagit offret. Det gäller fall där någon t.ex. genom olaga tvång utnyttjar en annan person för sexuella ändamål, avlägsnande av organ, krigstjänst, tvångsarbete eller annan verksamhet i en situation som innebär nödläge för den utsatte (bl.a. tiggeri, brottslig verksamhet och arbetskraftsexploatering).

Det straffrättsliga skyddet mot utnyttjande i dessa fall bör stärkas genom en kriminalisering av samtliga de utnyttjandeformer som omfattas av bestämmelsen om människohandel och ett särskilt straffansvar bör införas. Brottet bör gradindelas och benämnas *utnyttjande av annans nödläge* respektive *grovt utnyttjande av annans nödläge*. Straffet för brottet ska vara fängelse i högst fyra år, eller om brottet är grovt, fängelse i lägst två år och högst åtta år.

En straffbestämmelse om otillbörligt ekonomiskt utnyttjande av annan bör införas

Enligt gällande rätt, främst om bedrägeri och ocker, finns ett visst straffrättsligt skydd i vissa av utnyttjande situationerna men inte i alla fall, t.ex. där den utsatta personens okunskap, ekonomiska svåra förhållande eller beroendeställning utnyttjas. Ett särskilt straffansvar bör därför införas för denna form av utnyttjande. Brottet bör gradindelas och benämnas *otillbörligt ekonomiskt utnyttjande av annan* respektive *grovt otillbörligt ekonomiskt utnyttjande av annan*. Straffet för brottet ska vara böter eller fängelse i högst två år, eller om brottet är grovt, fängelse i lägst sex månader och högst fyra år.

Samtliga lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2017. Några särskilda övergångsbestämmelser bedöms inte behövliga. På lång sikt bedömer utredningen att de föreslagna lagändringarna förväntas leda till en minskad brottslighet vilket gynnar hela samhället.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 29 december 2016 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsledningskontoret ställer sig positiv till utredningens förslag om ett starkt straffrättsligt skydd mot köp av sexuell tjänst och köp av sexuell handling av barn, samt stödjer bedömningen att påföljderna är proportionerliga i förhållande till brottets allvar och har därför inte någon invändning mot utredningens förslag.

Föreslagna förändringar av bestämmelsen om människohandel väntas leda till att tillämpningen av bestämmelsen blir mer ändamålsenligt, vilket är positivt. Förslagen ligger i linje med kommunfullmäktiges inriktningsmål *Ett demokratiskt hållbart Stockholm*, där staden lever upp till mänskliga rättigheter och där ingen behöver vara rädd för våld.

Att barnskyddsperspektivet stärks ytterligare i de fall människohandel sker med barn är positivt och det ligger i linje med förslaget om att göra barnkonventionen till svensk lag samt kommunfullmäktiges mål för verksamhetsområdet *Stockholm är en stad som respekterar och lever upp till barnets rättigheter i enlighet med FN:s barnkonvention*. Utredningen föreslår att för en gärning som begås mot någon under arton år, ska även den som varit oaktsam i förhållande till att den andra personen inte hade uppnått den åldern kunna dömas. Det innebär en viss skärpning av kravet på aktsamhet hos en gärningsman för att han eller hon ska kunna undvika straffansvar. Stadsledningskontoret stödjer även i den delen utredningens förslag vilket förhoppningsvis kan leda till en större samstämmighet i hur domstolar över landet dömer i frågan.

Stadsledningskontoret vill särskilt lyfta utredningens förslag om ett utökat samverkansuppdrag för Polis- och Åklagarmyndigheten vilket stärker stadens befintliga samverkan. Förslaget innebär att både Polis- och Åklagarmyndigheten bl.a. ska bedriva ett löpande arbete med att identifiera potentiella offer genom samverkan med andra myndigheter och aktörer samt att offer för människohandel ges ett ökat stöd och skydd. Stockholms stad arbetar idag i ett nära samarbete med polisen och andra myndigheter genom regionkordinator mot människohandel, Stockholms stads socialjour och Mikamottagningen, för att stödja människor som har utsatts för människohandel för sexuella ändamål. En utökad samverkan anses vidare vara av särskild stor betydelse för fler åtal och för att fler fällande domar ska kunna meddelas.

Stadsledningskontoret föreslår att kommunstyrelsen beslutar att remissen anses besvarad med hänvisning till vad som sägs i stadsledningskontorets tjänsteutlåtande.